

De markt van diergezondheid en geluk

Dr. Bram Bos, Animal Sciences Group, februari 2007. Met een nawoord van Krijn J. Poppe.
v3

Al jaren leeft bij allerlei partijen in de veehouderij het idee, dat het goed zou zijn om een beter en continuer inzicht te hebben in de diergezondheidsstatus van de Nederlandse veestapel. Diverse projecten poogden zoiets in het verleden van de grond te krijgen, maar slaagden niet of nauwelijks. In een kort en prikkelend essay pleit Bram Bos (ASG-WUR) voor een perspectiefwisseling: stap af van een stilzwijgend centraal-geleid model van gegevensuitwisseling en informatiebeheer, en stimuleer via zelforganisatie een markt van diergezondheidsinformatie. In een nawoord reflecteert Krijn Poppe (LEI-WUR) op het essay.

Al jaren wordt er in de veehouderij gesproken over de noodzaak de gezondheid van dieren beter in de gaten te houden (te 'monitoren'). De veehouder heeft er belang bij om goed te weten wat er op zijn eigen bedrijf aan de hand is, maar ook welke ziekten en aandoeningen er in zijn directe omgeving de kop op steken. Zo kan hij op tijd maatregelen treffen. Dierenartsen kunnen effectiever handelen als ze weten wat de trends in de regio zijn, hoe die trends bijvoorbeeld samenhangen met een bepaalde bedrijfsvoering, en wat de effectiviteit van specifieke behandelingen is. Slachterijen hebben baat bij een beter inzicht in de gezondheidsstatus van de toeleverende bedrijven, bijvoorbeeld om aan de slachtlijn pas nauwkeuriger te hoeven kijken als dat nodig lijkt. De landelijke overheid en de Voedsel- en Warenautoriteit hebben verschillende redenen om inzicht te hebben in de gezondheidssituatie van productiedieren in Nederland – vanwege wettelijke verplichtingen, maar ook om op tijd op de hoogte te zijn van trends en ontwikkelingen die mogelijk nieuw beleid van de overheid vereisen.

Verschillende partijen hebben dus behoefte aan informatie over de toestand van diergezondheid in Nederland. Onder informatie verstaan we: betekenisvolle uitspraken over de werkelijkheid, die uitstijgen boven het individuele geval of het incident. Het *gegeven* dat "deze zeug is afgevoerd naar Rendac op 14 februari 2006", wordt pas onderdeel van informatie als we dat gegeven koppelen aan andere gegevens: "Van dit bedrijf zijn het afgelopen jaar tien zeugen (van de tweehonderd) afgevoerd naar Rendac." De informatie wordt rijker, naarmate we meer zinvolle gegevens toevoegen: "Van dit bedrijf zijn het afgelopen jaar tien zeugen (van de tweehonderd) afgevoerd naar Rendac, waarvan acht in de periode januari tot april."

Deze informatiebehoefte wordt op dit moment onvoldoende vervuld. Er worden momenteel weliswaar al een heleboel gegevens verzameld, die in principe zouden kunnen bijdragen aan het vervullen van deze behoeften. Maar die gegevens zijn her en der verspreid, van verschillende kwaliteit en detaillering, soms in private handen, en soms in publieke, regelmatig of incidenteel, en vaak of minder vaak verzameld. Het al veel eerder gesignaleerde probleem is dus, dat er veel meer diergezondheidsinformatie beschikbaar zou kunnen zijn, als de gegevens die er al zijn zodanig beschikbaar zouden komen, dat ze met elkaar in verband kunnen worden gebracht ('koppeling').

De dominante lijn van denken is de afgelopen jaren geweest om op basis van een reeks van afspraken te komen tot een harde ICT-infrastructuur, waarin gegevens uit verschillende bronnen *verzameld* worden, en vervolgens verwerkt tot informatie. Dit botst echter steeds weer op een vijftal cruciale blokkades:

1. eigenaarschap van gegevens
2. privacy van gegevens
3. financiering van deze collectieve structuur
4. verdeling van de revenuen van het systeem
5. uitvoering en organisatie.

Op basis van onze ervaringen in het project Monitoring Diergezondheid is onze analyse, dat deze blokkades niet duurzaam weggenomen kunnen worden in een systeem dat eerst de gegevensstromen van bovenaf probeert te regelen, om vervolgens rondom die infrastructuur onderhandelingen te voeren over de prijs die deelnemende actoren vragen, of bereid zijn te betalen om die structuur op poten te zetten en de belemmeringen weg te nemen. Het vergt bovendien naar alle waarschijnlijk een blijvend zware rol van de nationale overheid (in termen van

financiering en in termen van regelgeving en borging van afspraken), hetgeen indruist tegen het kabinetsbeleid van een terugtrekkende overheid (van zorgen voor naar zorgen dat).

Informatie over diergezondheid heeft een economische en een maatschappelijke waarde.

De economische waarde zit onder meer in de vermindering van de faalkosten op het primaire bedrijf, in een efficiëntere en hoogwaardiger dienstverlening door dierenartsen, en door de verbeteringen in de kwaliteitscontrole van het eindproduct die het mogelijk maakt. De maatschappelijke waarde (en indirect ook de economische) schuilt in het imago van, en het vertrouwen in de veehouderijsector van de Nederlandse maatschappij. Daarvoor is het nodig dat de sector hard kan maken dat de gezondheid van dieren boven alle twijfel is verheven, én dat ze in staat is om eventuele inbreuken op die gezondheid snel te signaleren en daarnaar te kunnen handelen.

De gegevens die ten grondslag liggen aan die informatie hebben dus in theorie ook een economische waarde. Zonder gegevens, geen informatie – het is de ruwe grondstof. Desondanks is er nog geen sprake van een concrete economische waarde van gegevens, althans niet op een publiek toegankelijke markt. Die markt bestaat immers nog niet, en kan ook niet vanzelf ontstaan omdat **de transactiekosten om gegevens beschikbaar en bruikbaar te krijgen veel te hoog zijn.** Zo ontbreken onder meer standaard-afspraken over gebruik, is het formaat van gegevens niet gelijk, is er geen gemeenschappelijk systeem van kwaliteitsborging van gegevens, ontbreekt de infrastructuur voor uitwisseling, en is er geen mechanisme dat vaststelling van de economische waarde (de prijs) van gegevens vergemakkelijkt. Hierdoor kost elke mogelijke transactie zoveel tijd, energie en geld, dat de daadwerkelijke waarde van de gegevens daarbij in het niet valt.

Er zou dus een markt voor diergezondheidsgegevens kunnen ontstaan, indien we erin slagen om de transactiekosten te verlagen.

Hier past **een analoog voorbeeld:** de markt voor landbouwproducten in een middeleeuwse gemeenschap. Stel je een hanzestad als Zwolle voor in het jaar 1450. De voedselvoorziening van de stedelingen is voor het grootste deel afhankelijk van wat er in het omringende gebied wordt geproduceerd, zeker wat bederfelijke waar betreft. Transportmiddelen zijn langzaam (te voet, paard en wagen, schip). Agrariërs produceren meer vlees, melk, groente en fruit dan ze zelf op kunnen, maar op een of andere manier moeten ze dat overschot wel kwijt kunnen, en liefst snel, anders wordt hun productie waardeloos door bederf.

Er is dus vraag (van de stedelingen) en er is aanbod, maar hoe komen die bij elkaar? Iedere stedeling zou natuurlijk individueel de tocht naar het platteland kunnen maken om zijn boodschappen te doen, maar dat kost veel tijd en moeite. Bovendien is het moeilijk om een goede prijs te bepalen voor de aangeboden waar, omdat een prijsvergelijking veel lastiger is (eerst langs tien boeren gaan maakt de reis nog zwaarder). Helemaal ingewikkeld wordt het als er geen standaard munteenheid is, en geen standaard maten en gewichten.

Middeleeuwers waren ook niet gek, dus organiseerden ze een markt. De lokale overheid creëerde een fysieke plek (vaak ook Markt genoemd), waar het dagelijks of regelmatig was toegestaan om waren uit te venten. Die overheid gaf verder een standaard munteenheid uit, en bepaalde de manier waarop hoeveelheden en gewichten werden bepaald. Vaak was er ook een centrale weegschaal (de Waag), ook al op initiatief van de overheid.

Door deze ingrepen kon de markt voor voedingsmiddelen verder zijn eigen gang gaan. De discussie over de kwaliteit, de onderhandelingen over de prijs – onder normale omstandigheden waren ze zaak van de handeldrijvende personen. Daar trad de overheid niet in. Nieuw producten, of nieuwe combinaties van producten konden vrijelijk uitgeteerd worden op die markt door individuele handelaren.

Kern van de zaak: een markt is in hoge mate een zelforganiserend systeem, maar ontstaat niet per definitie vanzelf. Het feit dat er geen markt is waar bepaalde waren worden uitgewisseld, betekent niet automatisch dat er geen 'markt' (dat is: vraag) is voor die waren.

Waar in dit stuk gesproken wordt over het scheppen van een markt voor diergezondheidsgegevens gaat het om de letterlijke markt: de infrastructuur waarmee vraag en aanbod bij elkaar kunnen komen tegen geringe transactiekosten. Het gaat dus niet om de overdrachtelijke betekenis van 'markt' zoals die ook vaak gebruikt wordt om de vraag naar bepaalde waren aan te duiden. We gaan ervan uit dat die vraag er in dit geval gewoon is: de behoefte aan informatie is er in ieder geval, de vraag naar gegevens volgt daar logisch uit voort.

Traditionele initiatieven voor diergezondheidsmonitoring

In het verleden zijn diverse onderzoeks- en ontwikkelprojecten ingegaan op de vraag hoe de monitoring van diergezondheid beter kon worden geregeld. Een van die projecten was het *Monitoring Diergezondheid*, een beleidsondersteunend onderzoeksproject voor het ministerie van LNV, dat werd uitgevoerd door WUR (ASG en LEI). Dit project, maar in feite ook alle stakeholders eromheen, werkten vrijwel allen vanuit een min of meer eensluidend expliciet toekomstbeeld van de gewenste eindsituatie. Dat toekomstbeeld was een gezamenlijk opgezet en gedragen ICT-systeem, waarin publieke en private institutionele partijen gegevens met elkaar uitwisselen op basis van een stelsel van afspraken en procedures die van te voren zijn vastgesteld. De inspanningen in het project Monitoring Diergezondheid waren er steeds op gericht geweest om een systeem te ontwerpen dat zoveel mogelijk voldoet aan de wensen van heel verschillende stakeholders. Met Interactieve Technology Assessment (Grin et al, 1997, Loeber 2004) heeft het project geprobeerd om die wensen op een dieper liggend niveau te identificeren, om mogelijkheden voor synthese van behoeften te scheppen. Dat is maar zeer beperkt gelukt, onder meer door het heftige politieke krachtenveld, waarin het project zich van begin af aan bevond. Het project eindigde in 2006 met een veel kleinere pilot van monitoring door een groep dierenartsenpraktijken. Voor de centrale *bottle necks* als privacy, financiering, eigenaarschap etc is echter nog geen spoor van een oplossing. De geschiedenis van eerdere pogingen tot diergezondheidsmonitoring (zie bv. het lot van *Chaperones*-project) lijkt zich te herhalen.

Om nog even de analogie met ons middeleeuwse stadje te hernemen: wat we nu al tijden proberen is om bij voorbaat de vraag en het aanbod naar voedingsmiddelen nauwkeurig en centraal in kaart te brengen, en vervolgens een systeem te ontwikkelen waarin ieder wordt toebedeeld wat hij of zij nodig heeft. *Indeed*, dat lijkt verdacht veel op het sowjetmodel van de geleide economie.

Hoog tijd om het over een andere boeg te gooien. Een boeg die de *bottle necks* van begin af aan meeneemt, en een boeg die veel meer uitgaat van het zelforganiserende vermogen van de sector. Ofwel: een boeg die de positieve dynamiek van de reële vraag naar en het reële aanbod van gegevens en informatie als centraal ontwerppunt neemt.

Voorstel om de markt te scheppen

Laten we naar analogie van het stadsbestuur van onze middeleeuwse gemeenschap de collectieve (overheids)taak eens opvatten als het creëren van de mogelijkheden om een markt voor diergezondheidsgegevens te laten ontstaan. Op die markt kunnen huidige stakeholders, maar ook allerlei nieuwe opereren als vragende partij, als aanbieder van gegevens, als opkoper of tussenpersoon, als kwaliteitscontroleur of als producent van informatie op basis van gegevens.

De ontwerp- en procesuitdaging van een project gericht op monitoring van diergezondheid wordt dan ook een andere: het gaat dan primair om het zodanig vormgeven van de infrastructuur voor die markt, dat huidige en toekomstige vraag (naar informatie) tegen lage transactiekosten een aanbod vindt (aan gegevens, aan informatie, of een combinatie). Gegevens moeten verhandelbaar worden.

Het betekent dat we ons veel minder druk hoeven te maken over de exacte informatiebehoefte van onze stakeholders, en veel drukker moeten maken over de voorwaarden voor een markt, die zichzelf in stand gaat houden, adaptief is, en voldoende stimulansen bezit voor gegevensbezitters (groot en klein) om die gegevens ook aan te bieden. Daar staat echter tegenover dat wel draagvlak bij cruciale stakeholders voor het marktmodel zal moeten creëren om experimenteerruimte te krijgen.

Wat zijn de voordelen?

- Een marktmodel is veel opener voor nieuwe producten, dan een centraal collectivistisch model dat geënt is op de vragen van nu én vooral van de grote spelers
- Een marktmodel is veel opener voor nieuwe spelers: veevoeders, DAPs, producenten van managementsoftware, zelfstandige makelaars in gegevens, groepen veehouders, de Dierenbescherming – ze kunnen allemaal niches in die markt opzoeken en een slimme combinatie maken tussen hun huidige portfolio en een gegevensverzamelende, aggregerende of borgende activiteit.
- Een marktmodel laat organische en adaptieve groei toe: deelmarkten zijn mogelijk. De vraag van stakeholders als NVV en diverse DAPs naar regionale ziekten is een hele

andere dan de LNV vraag naar inzicht in de gezondheidsstatus op nationaal niveau. Die twee kunnen ook een tijd lang naast elkaar bestaan. Ondertussen kun je streven naar standaardisatie, waardoor koppeling op termijn mogelijk wordt (waardoor gegevens dubbel verkocht kunnen worden, indien er vraag is).

- Een markt zorgt onder normale omstandigheden voor zijn eigen stabiliteit.
- In tijden van crisis kan een marktinterventie plaatsvinden door de overheid. Het gevaar van speculatie op vitale gegevens moet hierbij worden onderkend.
- Iedere bezitter van waardevolle gegevens (veehouder, Vion, I&R, DAP etc) heeft de mogelijkheid die gegevens tot waarde te brengen (in geld, of in natura) op een markt die transparant is t.a.v. de prijsvorming. Deelname wordt gestimuleerd door een inzichtelijke return on investment, niet door dwang, of schimmige afspraken door standorganisaties.
- Een markt laat zowel korte als langetermijn-contracten toe
- Wettelijke verplichtingen tot gegevensleverantie kunnen nog steeds afgedwongen worden, maar ze kunnen worden gerealiseerd via een systeem dat ook verwaarding van die gegevens voor andere doeleinden toelaat. Bovendien worden door transparante prijsvorming de kosten van die wettelijke verplichtingen ook inzichtelijk (maakt vermindering administratieve lastendruk ook makkelijker).
- Ten behoeve van calamiteiten kan een beschikbaarheidsverplichting van bepaalde gegevens worden afgesproken/afgedwongen, vergelijkbaar met de verplichting om de financiële boekhouding minstens vijf jaar te bewaren voor eventuele controle door de fiscus.
- Een goed functionerende markt levert vitale *meta-informatie* op, zoals handelsstromen op de beurs ook inzicht geven in wat er speelt in de markt, zonder dat je precies weet wat de motieven zijn van de individuele handelende personen.
- Gegevensleveranciers blijven in control over hun eigen aanbod.
- Monopolisering is lastiger

Hoe zou het kunnen werken?

1. Vergelijk de markt met eBay. In eerste instantie is het alleen een forum waarop gegevensaanbieders hun waren uitstallen, en vragers kunnen bieden op gespecificeerde pakketten gegevens. De aanbieder bepaalt hoe gedetailleerd de gegevens worden aangeboden, met welke periodiciteit, anoniem of niet etc. Afhankelijk van de beperkingen zakt de prijs die er geboden zal worden.
2. Om dat goed te laten functioneren is een zekere standaardisatie nodig. Dat is met gegevens natuurlijk wat lastiger dan met koelkasten, maar niet ondoenlijk. Je zou zo'n forum kunnen beginnen met de meest gewilde gegevensstromen, en die langzamerhand uitbreiden met nieuwe, op basis van verzoeken en vragen.
3. Het systeem biedt de mogelijkheid om gegevens ook daadwerkelijk te uploaden, maar het is ook mogelijk de gegevens alleen peer-to-peer uit te wisselen.
4. Het systeem stelt een aantal minimumeisen m.b.t. het formaat van de geleverde data.
5. De beoordeling van de kwaliteit van de data is in principe een zaak tussen vrager en aanbieder, maar zal waarschijnlijk sterk vergemakkelijkt worden als aanbieders hun producten kunnen voorzien van een certificering. Verschillende bedrijven kunnen die kwaliteitscertificatie op zich nemen, er kunnen dus ook verschillende typen certificaten in omloop zijn. Gegevens mét zo'n certificaat zullen over het algemeen méér waard zijn dan zonder.
6. Veehouders, regionale DAPs e.d. kunnen individueel meedoen, maar dan zal dat waarschijnlijk het beste gaan met speciale aanpassingen aan hun managementsoftware. In veel gevallen zullen ze ook een deel van deze nieuwe bedrijfstak uitbesteden aan *brokers*, die de gegevens van veel veehouders opkopen, en ofwel direct als pakket aanbieden op de markt, of er eerst specialistische analyses op uitvoeren en vervolgens informatie verkopen.
7. Benchmarking kost geld voor veehouders, maar dat verdienen ze terug als ze zelf aan gegevensleverantie doen. Ook hier kan een middle-man of broker een functionele rol spelen.
8. Een belangrijke vragende partij als de overheid sluit langetermijn contracten voor een aantal basisgegevens die ze zeker wil hebben, maar niet wettelijk af kan dwingen. De

lange termijn beleidsagenda genereert nieuwe vraag, die wordt uitgezet in de markt (via een offerte of aanbestedingsprocedure). Voor korte termijn vragen kan ze additioneel inkopen op de markt, indien gegevens beschikbaar zijn.

9. Prijsvorming, nieuw aanbod en nieuwe vragen in de markt leveren publieke meta-data over de dynamiek in de markt, en geven een indicatie van mogelijke nieuwe issues/problemen in de sector.
10. De overheid verdient een deel terug als aanbiedende partij op diezelfde markt.
11. Doelen als transparantie en openheid kunnen geleidelijk worden bereikt, en kunnen gekoppeld worden aan een vragende partij. Indien die openheid vooral een sectorbelang is, dan zal ze een deel van de informatie, of een deel van de gegevens gratis weg kunnen geven. Indien die openheid vooral uit maatschappelijke druk voortkomt, kan er een collectief belang zijn om er extra in te investeren.

Rol van de overheid

- Als aanbiedende en vragende partij
- Als zorgdrager voor de infrastructuur die de markt mogelijk maakt, en die monopolievorming voorkomt (net als in alle andere sectoren van de economie).

Beginvoorwaarden

- De markt begint pas te lopen bij een significant initieel aanbod. Dat hoeft niet direct alles te zijn, en het hoeft ook niet landelijk dekkend te zijn, maar het moet wel voldoende omvang hebben.
- De eerste paar jaar moet er geïnvesteerd worden in die markt. Daarna moet het systeem zichzelf bedruipen (net als de beurs dat doet) door kleine heffingen op transacties.
- De markt gaat pas lopen als bepaalde basisonzekerheden weggenomen zijn (eenduidigheid, betrouwbaarheid). Hierbij gaat het niet om het bereiken van een heel laag niveau van onzekerheid, maar het reduceren tot een acceptabel niveau (wat dat ook zijn moge).

De vijf bottle necks

Een marktmodel werpt een nieuw licht op de eerder door ons geïdentificeerde bottle-necks van het project, en ruimt deze goeddeels uit de weg.

1. Eigenaarschap van gegevens: elke aanbieder bepaalt zelf wat hij met zijn gegevens doet, maar er is een permanente incentive om die gegevens in de markt te verwaarden.
2. Privacy van gegevens: elke aanbieder bepaalt zelf in welke mate hij zijn gegevens in de markt voorziet van tot bedrijf of persoon herleidbare kenmerken. Prijsvorming van herleidbare gegevens geeft een indicatie van het gewicht dat aan privacy wordt gehecht. De overheid stelt alleen herleidbaarheid verplicht waar het gegevens betreft die uit wettelijke taken voortkomen, en stelt voor het overige als marktvoorwaarde dat gegevens bij calamiteiten ontsloten kunnen worden. Het is aan de aanbieders of ze de opslag uitbesteden of in eigen hand houden (geen *backbone* dus).
3. De financieringsvraag vooraf wordt beperkt tot de kwestie welke verantwoordelijkheid de overheid draagt in het scheppen van de markt. De dagelijkse operatie van het systeem zou goeddeels, of geheel uit heffingen op transacties kunnen komen. Omdat het systeem in hoge mate is gedistribueerd, is er competitie om de transactiekosten zo laag mogelijk te houden.
4. De revenuen van het systeem worden door vraag en aanbod bepaald, niet door onderhandelingen vooraf, en eindeloos gesteggel al doende.
5. Uitvoering en organisatie: zijn gedistribueerd, en laten nieuwe spelers toe. Partijen als de GD concurreren met anderen over de uitvoering van delen van de markt, en doen dat op basis van prijs-kwaliteit verhouding.

De markt van informatie

Enkele kritische noten bij het essay 'De markt van diergezondheid en geluk' van Bram Bos
15/2/2006

Krijn J. Poppe

1. Bram Bos heeft een stimulerende notitie geschreven waar ik gaarne mijn licht over laat schijnen. Toevallig had ik met Sierk Spoelstra vorige week op een werkconferentie van KB7 over dit project / issue zitten praten, dus onbekend kwam het me niet voor. Voor het gemak van de discussie nummer ik mijn punten.
2. De meest bekende aanpak bij het ontwikkelen van informatiesystemen is inderdaad een centraal geleide economie aanpak die bekend staat als Informatie-analyse (of varianten daarop) uit het vakgebied van de bestuurlijke informatiekunde. Bij bedrijven en overheidsinstanties worden dat al snel monster projecten met lastig projectmanagement (blauwdrukdenken hoort daarbij uit de veranderkunde van de Caluwe). Maar het is te doen.
3. Lastiger wordt dat als een systeem voor meerdere partijen moet werken. Wordt het aangeboden door een bedrijf als commerciële software (Microsoft ontwerpt powerpoint of SAP een enterprise resource planning pakket) dan valt het nog mee want dan neem je de 80% grootste gemene deler van de wensen van toekomstige klanten (of launching customers) en je past informatie-analyse etc toe en gooit het pakket na een beta-release in de verkoop.
4. Redelijk problematisch kan het worden als je met een multi-stakeholder proces te maken hebt waarbij verschillende partijen niet weten wat ze willen, of wat anders willen, en er niet één sterke regisseur is. Dat is het probleem geweest van INSP. AMT publiceert een dezer dagen een rapport rond diergezondheidsdata (als ik het goed heb, en anders KKM achtige systemen) in de melkveehouderij. Daar is o.a. door mij nog eens teruggekeken op waar je zoal bij dat soort processen tegen aanloopt als men van goede wil is: verschillende standaards bij de bedrijven, sommigen hebben net geïnvesteerd en zijn niet van plan de standaard meteen in te voeren etc. Toch kan zich de facto dan wel een systeem of standaard ontwikkelen. Dat geldt zeker met een wet als stok achter de deur zoals indertijd bij de mineralenboekhouding, opgezet door LEI en ATC (nu: ASG-PV).
5. Met de vele standaardsoftware is het nu veel meer een informatie-architectuur probleem geworden. In het eerste OCTAAN rapport hebben we daar beschouwingen aan gewijd, met een Angelsaksische marktinstek (zie tuinbouw) en een meer Rijnlandse variant om de administratieve lasten te verminderen. Van harte aanbevolen!
6. Zeer problematisch wordt het als de stakeholders tegengestelde belangen hebben of niet willen. Dan heeft het geen zin om informatie-analyse te doen, maar moet je op strategie (missie, transitie-)niveau met elkaar praten: wat willen we hier tussen overheid en sector (zie Beesd en Baarn voor de intensieve veehouderij) en zo ja welke informatiestrategie past daarbij en wat zijn dan de eisen aan de informatiesystemen. Het allerhoogste niveau van de Landbouw-Informatica Aanpak of ISP (Information strategy planning) dus. Zie handboeken als Davis & Olson.
7. En dan zijn er heel verschillende systemen denkbaar: een uitbreiding van het voor gebruikers anonieme LEI Bedrijven Informatienet om gebruik van antibiotica te monitoren (gebeurt al), uitbreiding van RIVM netwerken om volksgezondheidsaspecten te meten, systemen van slachterijen die info aan boeren terugkoppelen voor management (bestaan al), verplichtingen van dierenartsen om risico's te melden, tracing and tracking van producten, MVO rapportages van bedrijven als Nutreco om zich te verantwoorden naar burgers etc. etc.
8. Ik sta er veel te ver vanaf om er een oordeel over te hebben, maar als ik zou moeten nagaan waarom informatiesystemen rond dierwelzijn / gezondheid nu niet van de grond komen zou ik
  - Eerst nagaan waarom genoemde bestaande systemen niet worden uitgebouwd of tot stand komen: als een slachterij meer info van boeren wil, dan leggen ze dat toch op? Als boeren kunnen winnen bij meer info van dierenartsen: waarom laten ze die dan niet toemailen. Met andere woorden: Waarom werkt de markt hier niet (voordat we een nieuwe markt gaan maken)

- De hypothese onderzoeken dat er zoveel verschillende belangen en toekomstbeelden tussen stakeholders bestaan, dat één gezamenlijk systeem niet tot stand kan komen als je niet eerst samen door de strategiefase uit punt 6 hierboven gaat.
  - Of zou het zo zijn dat een kamerlid geroepen heeft om informatie onder het motto 'meer info kan niet slecht zijn, daar kun je niet tegen zijn' (dat kan dus wel: het kost geld en er zijn voorbeelden denkbaar waar informatie een negatieve waarde heeft), en dat allerlei partijen halfslachtig aanschuiven in het overleg onder enerzijds het motto van *free-rider* (als de overheid zoiets maakt en ik heb er wat aan is het meegenomen) en anderzijds als vertrager (daar heb ik misschien maar last van, een beetje remmen dus).
9. Ik ga eerst even op deze klassieke centraal geleide economie aanpak in, omdat ik het vermoeden heb dat als de punten uit punt 8 waar zijn, de markt mogelijk ook niet gaat werken. Maar dan nu het punt van Bram: waarom verhandelen we die data niet?
  10. Met Tim Verwaart (hoofd Datalab van het LEI) die in november 2005 met eenzelfde idee kwam rond het oplossen van het administratieve lasten probleem heb ik daar eerder over zitten brainstormen (octrooieren van het idee is dus waarschijnlijk lastig ;-)). Wij kwamen deels tot de conclusie dat dit kan. Als de overheid of Vion wil weten welk percentage van de koeien buiten loopt of wat aantallen afgekeurde levers aan de slachtlijn zijn, zou ze eens een keer geen wet kunnen maken die aanlevering van de data aan het CBS of de VWA verplicht maakt, maar geld kunnen bieden voor de data.
  11. Marktwerking in de informatievoorziening kan men zich als volgt voorstellen. De informatievoorziening is op sectorniveau slechts efficiënt als de waarde van de informatie voor de gebruikers de productie- en transactiekosten overtreft. In dat geval hoeft er ook geen sprake te zijn van administratieve lastendruk. De gebruikers kunnen de informatie kopen voor een prijs die ten hoogste gelijk is aan de waarde. Wanneer informatie voor een gebruiker efficiënter of betrouwbaarder te verkrijgen is van een derde dan van het primaire subject, zal de stroom automatisch via die derde lopen. Een overheidsdienst die het aantal koeien van bedrijf X wil weten, zou die informatie kunnen kopen van de aanbieder met de beste prijs/kwaliteitsverhouding; misschien is dat het bedrijf zelf, misschien ook de melkfabriek of het NRS. Ook zou een consument die informatie over een product wil hebben, bij verschillende aanbieders te rade kunnen gaan, bijvoorbeeld bij de verkoper, de producent, de consument of een forum waar andere consumenten hun bevindingen leden (vgl. de reviews op amazon.com).
  12. Op zich is dat geen revolutie: Voorbeelden van informatie die verhandeld wordt, zijn in de particuliere sector in overvloed te vinden; denk bijvoorbeeld aan de bedrijfs- en marktinformatie van VNU of GfK, de Gouden Gids en de nieuwe SMS dienst 'wat kost die auto' (je smst een kenteken, de software kijkt in een openbare databank wat voor auto het is en je krijgt een prijsopgave op basis van de ANWB prijslijst). Ook in de overheidssector zijn voorbeelden te vinden, vooral op gebieden waar de kosten van informatieproductie niet op de primaire subjecten afgewenteld kunnen worden, bijvoorbeeld in de wereld van de geo-informatie, topografische kaarten, onroerendgoedadministratie.
  13. Marktwerking in de informatievoorziening kan er toe leiden dat de kosten gedragen worden door de gebruikers en dat informatie die minder waarde heeft dan zij kost, niet meer gevraagd wordt. Dit zou een groot voordeel zijn. Ook de mogelijkheden tot specialisatie zouden een goed perspectief kunnen bieden op verbetering van de efficiëntie. Er zijn echter enige complicaties. In de eerste plaats moet een aantal juridische consequenties op het gebied van eigendomsrechten op informatie en bescherming van de persoonlijke levenssfeer goed uitgewerkt worden. Daarnaast kunnen er strategische overwegingen gelden om informatie niet aan te bieden. Zo zal een belastingplichtige zelf pas bereid zijn om gegevens aan de belastingdienst te leveren als de geboden prijs de aanslag overtreft¹. Uit de institutionele economie (agency problemen) kennen we tal

---

¹ Het hangt er dus vanaf hoeveel concurrentie in de markt ontstaat: het voorbeeld houdt in dat de Belastingdienst mij geen formulier ter verplichte invulling voor 1 april toestuurt, maar een openbare aankondiging doet dat voor de beste schatting van het inkomen van KJ Poppe in 2005 € 50,- wordt betaald. Die kan ik zelf verdienen (door een getal in te sturen), maar ook mijn werkgever WUR of mijn Bank. Als ik dat laatste niet wil, dan kan ik mijn arbeidscontract en contract met mijn bank natuurlijk op laten nemen dat ze mijn gegevens niet aan derden mogen uitleveren. En wellicht ontstaat er een bedrijfje in Zevenhuizen (het deels werkeloos geworden accountantskantoor?) dat denkt: Krijn werkt in die en die baan, zijn vrouw daar, hij heeft die auto en dat huis, dus die schatten we op 50.000 euro. Quote doet het al voor

van informatieproblemen, zoals de bekende problematiek van de lemons (goede tweedehands auto's worden uit de markt gedreven, vandaar de BOVAG garantie, ook een voorbeeld trouwens van private informatie). De informatiemarkt zal zich ook altijd bevinden in een spanningsveld tussen de gewenste transparantie en de eigendomsrechten die waardeloos worden als die transparantie bereikt is.

14. Al met al zijn er m.i. wel mogelijkheden voor een markt-aanpak. Maar ik heb wel zeer ernstige twijfels of je dat hier moet uitproberen in een beleidsondersteunend project. Als je die kant uit wil zou ik eerst punt 8 hierboven uitvoeren; vervolgens elke partij maar gewoon vragen wat hij dan voor info wil (tabellen maken) en hoeveel geld hij daar voor over heeft. En dan samen met die stakeholder het 'concept-bidbook' schrijven dat de partij zou kunnen publiceren zodat GfK, VNU, ZieZo.biz, het LEI, NRS of wie dan een systeem kan opzetten. En dan kijken of bepaalde partijen hun bidbook gaan samenvoegen (synergie, delen kosten) of dat aanbieders een systeem gaan opzetten om aan meerdere partijen data te leveren. Daar zou je met stakeholders een virtueel spel van kunnen maken.
15. Als onderzoeksproject zou ik dan overigens veel eerder denken aan een Kennisbasis / NWO AIOproject van een paar jaar met goed literatuuronderzoek uit de informatie economie etc. Het is volgens mij nl. veel ingewikkelder dan we hier denken, en ook niet typisch een landbouwprobleem.
Een mogelijk veel goedkopere oplossing voor de overheid is het organiseren van een termijnmarkt (future) zoals de Iowa Electronic Market. Die weten altijd heel goed de uitslagen van presidentsverkiezingen te voorspellen. Recent hebben ze ook aangetoond dat een panel van gezondheidsdeskundigen via een future heel goed de ontwikkeling van mensengriep kan voorspellen. En voor de kosten hoeft je het niet te laten. Het wordt dus tijd voor de Wageningen Electronic Market voor Vogelgriep en MKZ. Zie een artikelje uit The Economist van 13 Oktober 2005 "**Trading in flu-tures**"
16. Misschien kun je ook wel een soort Wiki aanpak bedenken, hoewel ik daar minder beelden bij heb (een lemma voor elke boerderij in NL op basis van de meitelling, en wie er info of roddels ("ik zag gisteren alweer de veearts bij dit bedrijf") van heeft kan het toevoegen of corrigeren??)
17. Om met een positieve insteek te eindigen². De aanpak uit het paradigma van de bestuurlijke informatiekunde is beproefd, maar heeft nog niet tot een grote efficiency geleid. De aanpak uit het marktparadigma is nieuw en zou een fundamentele onderbouwing met onderzoek nodig hebben. Het is dus goed om daarmee te beginnen.

Krijn J. Poppe

---

miljonairs dus dat moet te doen zijn. Vervolgens stuurt de belastingdienst mij een formulier met een getaxeed inkomen (dat gaan ze overigens in de toekomst toch doen op basis van de gegevens die mijn bank en mijn werkgever verplicht aanleveren) en een briefje dat ik moet betalen en als ik kan aantonen dat het lager is, ik het maar moet doen. Dat zou dus kunnen werken. Maar als niemand anders dan ikzelf schattingen gaat aanleveren, dan is de Belastingdienst toch afhankelijk van mij en ik geef pas aan als ik geld terug krijg of de aanslag lager zal zijn dan die 50 euro die ze uitloven. Dus draait het toch weer uit op een administratieve verplichting, vrees ik.

² Ik ga niet op alle punten van Bram in, maar ik kan niet nalaten op te merken dat ik (overigens geen Middeleeuwen kenner zijnde) altijd het beeld had dat er sinds mensenheugenis (ook op de oude terpen) ruil en handel was, en dat mensen daarvoor elkaar opzochten. Dat maakte het zinvol een plein te gebruiken en dat ging men markt noemen. En toen stadsbesturen acties begonnen te vertonen, noemde men dat plein (zeker bij herbouw na weer een brand) 'de Markt'. En mensen vroegen om diensten als een Waag. En niet andersom. De politiek, ook in die tijd is nu eenmaal vaak volgend.

